

E. O.

"Die Harmonie der Welt - Textbuch", Paul Hindemith, Mainz 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 3/3, 486-487

1958

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W. S. Wirginskij, *Tworcy nowoj tiechniki w kriepostnoj Rossii — Oczerki żizni i diejatielnosti wydażuszczichsia russkich izobrietatielej XVIII — pier. poł. XIX wieka*, Gosudarstwennoje uczebno-piedagogiczeskoje izdatielstwo, Moskwa 1957, s. 367, rys. 161.

Ostatnia książka znanego radzieckiego historyka techniki, przewodniczącego Sekcji Historii Transportu Radzieckiego Zjednoczenia Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki, W. S. Wirginskiego, poświęcona jest działalności dwunastu wybitnych rosyjskich wynalazców i uczonych z zakresu techniki XVIII i pierwszej połowy XIX wieku. Są to: mechanik Piotra I Nartow, hydrotechnicy Sierdiukow i K. D. Frołow, Łomonosow, jeden z wynalazców maszyny parowej Połzunow, twórca projektu mostu łukowego przez Nowę Kulibin, współtwórcy podstaw elektrotechniki Pietrow i Jakobi, metalurg Anosow, pionierzy kolejnictwa rosyjskiego P. K. Frołow, Czeriepanowy i Mielnikow.

Książka podsumowująca obecny stan wiadomości o tych działaczach techniki przeznaczona jest przede wszystkim dla nauczycieli wyższych klas jako materiał pozwalający im na politechnizację nauczania przez zaznajamianie uczniów z rosyjskim dorobkiem technicznym. Sylwetki wynalazców narysowane są na szerszym tle stanu stosunków społecznych i gospodarczych oraz stanu techniki rosyjskiej i światowej, książka może więc służyć w znacznej mierze za obraz rosyjskiego postępu technicznego opisywanej epoki.

Dzieło zaopatrzone jest w indeks nazwisk oraz w dość obszerny — lecz nie wyczerpujący — spis literatury. Zwraca uwagę brak niektórych pozycji radzieckich lat ostatnich, jak np. książki M. I. Radowskiego *Boris Siemienowicz Jakobi* z 1953 r. oraz dzieła I. J. Konfiedieratowa *Istoria tieptoenegietiki* z 1954 r., zawierającego m. in. charakterystykę wkładu Połzunowa do rozwoju maszyny parowej.

E. O.

Paul Hindemith, *Die Harmonie der Welt — Textbuch*, B. Schott's Söhne, Mainz 1957, s. 72.

Jest chyba pewnym znamieniem współczesnych zainteresowań, że najwybitniejsi twórcy różnych dziedzin sztuki zaczęli sięgać po tematy związane z rozwojem nauki, i to nie tylko snując mniej czy bardziej fantastyczne wizje przyszłości, ale i cofając się do historii nauki. Po *Życiu Galileusza* Brechta zanotować trzeba wykonaną po raz pierwszy w sierpniu 1957 r. w Monachium nową operę jednego z najwybitniejszych kompozytorów współczesnych, Hindemitha, poświęconą Keplerowi. Hindemith jest przy tym twórcą nie tylko muzyki *Harmonii świata*, lecz również i libretta, które wydane zostało także jako odrębna pozycja literacka.

Tekst Hindemitha obejmuje w wielu scenach, zgrupowanych w pięciu aktach, ostatnie dwadzieścia kilka lat życia wielkiego uczonego. W poetyckich skrótach autor ukazuje stosunki łączące Keplera z cesarzem Rudolfem i Wallensteinem, jego konflikt z kościołem ewangelickim, jego drugie małżeństwo, proces matki astronoma oskarżonej jako czarownica.

Autora mniej interesuje przy tym istota dorobku naukowego uczonego — choć każe mu odśpiewać swoje trzy prawa określające ruch planet — niż jego

mistyczne poglądy o harmonii światów, wyrażone m. in. w dziele *Harmonices Mundi*, z którego zaczerpnięty został tytuł opery.

E. O.

Egon Larsen, *Men Who Changed the World*, Phoenix House Ltd, London, I wyd. 1952, przedruk z IV wyd. 1957, s. 228.

Egon Larsen, *Men Who Shaped the Future*, Phoenix House Ltd, London, I wyd. 1954, przedruk 1956, s. 223.

Dwie niedawno napisane książki znanego w Anglii autora prac popularyzujących zagadnienia techniczne, Egona Larsena (*Ludzie, którzy zmienili świat i Ludzie, którzy kształtowali przyszłość*), zawierają 23 dłuższe i 10 króciutkich biografii wybitnych wynalazców ostatnich dwu stuleci. Dobór wynalazców jest dość przypadkowy i choć przytłaczającą większość stanowią Anglicy i Amerykanie, brak jest tak wielkich nazwisk anglosaskich, jak Watt, Stephenson czy Thomas.

Z życiorysów można by — zapewne niespodziewanie dla autora — wyciągnąć pewne wnioski charakteryzujące pozycję wynalazców w ustroju kapitalistycznym. Autor przedstawia bowiem walkę wynalazców z brakiem zrozumienia i poparcia kapitału, a często po prostu z nędzą, podczas gdy niejednokrotnie przemysłowcy mobilizują się dla zwalczania wynalazku niebezpiecznego dla ich zysków.

Książki napisane są żywo i interesująco, dają one młodzieży — dla której są przeznaczone — dobre wstępne pojęcie nie tylko o technicznej istocie wielu podstawowych wynalazków, ale i o charakterze pracy wynalazcy.

E. O.

J. G. Crowther, *Discoveries and Inventions of the Twentieth Century*, IV wyd. Routledge and Kegan Paul Ltd, London 1955, s. 432, rys. 129, tabl. 61.

Książka Crowthera *Odkrycia i wynalazki dwudziestego wieku*, poświęcona rozwojowi techniki naszych czasów, posiada materiał bardzo starannie opracowany i zawiera wiele faktów, danych statystycznych, wykresów, schematów, zdjęć. Dzieło składa się z dwudziestu rozdziałów, w których ujęte są poszczególne zagadnienia. Większość z nich zaczyna się od wprowadzenia sięgającego do czasów poprzedzających nasze stulecie, szczególnie jednak nacisk został położony na fakty, które wydarzyły się już w wieku dwudziestym.

Pierwsze wydanie tej książki ukazało się w roku 1914 i wyszło spod pióra Edwarda Cressy. Każde z wydań następnych było konsekwentnie rozszerzane, o czym pisze w przedmowie do obecnego czwartego wydania J. G. Crowther, stwierdzając, że materiał został uzupełniony i znacznie powiększony w stosunku do poprzedniego wydania sprzed czternastu lat.

Książka pokazuje ostatni etap historii techniki i związanych z nią nauk, podstawowe kierunki rozwoju i jego przyczyny. Nie pomija ona również osiągnięć krajów wschodnich, w tej liczbie Polski i Związku Radzieckiego (co prawda tylko trzy nazwiska Polaków zostały wymienione w książce: Maria Curie-Skłodowska w rozdziale *Atom*, s. 408 i 417, oraz Olszewski i Wróblewski w rozdziale *Chłódnictwo*, s. 192, przy czym nazwiska dwóch ostatnich